

**Program usuwania i unieszkodliwiania wyrobów
zawierających azbest z terenu Gminy Chełm
na lata 2011 – 2032**

Pokrówka 2011

Zawartość

1. Wstęp.....	3
2. Cel i zadania programu	3
3. Charakterystyka azbestu i jego wpływ na zdrowie człowieka.....	4
3.1. Azbest i jego zastosowanie	4
3.2. Wpływ azbestu na zdrowie człowieka.	5
4. Przepisy prawne dotyczące postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest i obowiązki z nich wynikające.	5
5. Występowanie azbestu.	8
5.1. Występowanie azbestu w skali krajowej i wojewódzkiej.....	8
5.2. Występowanie wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Chełm.	9
6. Lokalizacja Programu - uwarunkowania ogólne.....	12
7. Harmonogram realizacji „Programu usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Chełm na lata 2011 -2032.	14
8. Finansowe aspekty realizacji programu	15
8.1. Możliwości finansowania programu.....	15
8.2. Określenie potrzeb związanych z realizacją „Programu ...” w Gminie Chełm.	17
8.3. Kontynuacja projektu udzielania pomocy finansowej mieszkańcom w zakresie usuwania odpadów zawierających azbest.....	17
9. Zarządzanie i monitorowanie „Programu...”.....	18
10. Podsumowanie	19

Spis tabel

Tabela 1 Występowanie azbestu na terenie gminy Chełm.....	9
Tabela 2 Harmonogram rzeczowy i finansowy zadania	14
Tabela 3. Efekty usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych oraz materiałów azbestowych zdemontowanych w latach wcześniejszych z terenu Gminy Chełm w latach 2008- 2010.	18

1. Wstęp

Przyjęty 14 maja 2002 roku przez Radę Ministrów RP „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” był podstawą uchwalenia przez Radę Gminy Chełm „Programu usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Chełm w latach 2007-2032”. Kolejny, przyjęty 15 marca 2010 roku przez Radę Ministrów, dokument p.n. „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” jest kontynuacją i aktualizacją celów i działań ustalonych w Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski. Ten dokument jest podstawą dokonania aktualizacji obowiązującego „Programu usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Chełm”. Niniejsze opracowywanie jest kontynuacją celów i zadań ustalonych w dokumencie wcześniejszym.

Ze względu na to, że azbest stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi powstało wiele regulacji prawnych zakazujących stosowania i produkcji wyrobów zawierających ten minerał. Podstawowe cele naszego „Programu...” to oczyszczenie terytorium gminy z azbestu oraz usunięcie stosowanych od wielu lat wyrobów zawierających azbest i dzięki temu wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców gminy spowodowanych azbestem, a także sukcesywna likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko. Docelowym zadaniem jest doprowadzenie w ustawowo określonym czasie (rok 2032) do spełnienia wymogów ochrony środowiska.

2. Cel i zadania programu

Podstawowym celem programu jest:

- bezpieczne dla zdrowia ludzi usunięcie wyrobów zawierających azbest oraz zdeponowanie ich na wyznaczonych składowiskach, w sposób eliminujący ich negatywne oddziaływanie,
- dostosowanie działań do wymagań przepisów prawnych obowiązujących w prawodawstwie polskim i dyrektywach Unii Europejskiej, dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
- stworzenie odpowiednich warunków do ograniczenia negatywnego oddziaływania wyrobów zawierających azbest na zdrowie człowieka i środowisko naturalne.

Niniejszy „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Chełm na lata 2011- 2032” zakłada:

1. Utworzenie do 2015 r. bazy danych o lokalizacji i ilości istniejących wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Chełm poprzez przeprowadzenie pełnej i rzetelnej inwentaryzacji obiektów.
2. Edukację mieszkańców w zakresie szkodliwości azbestu i obowiązków dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów bezpiecznego ich usuwania i unieszkodliwiania.
3. Mobilizowania właścicieli budynków do usunięcia wyrobów zawierających azbest poprzez system pomocy edukacyjnej.
4. Pomoc w poszukiwaniu osobom fizycznym oraz innym właścicielom zasobów, a także przedsiębiorcom źródeł finansowania wymiany pokryć dachowych i elewacji z azbestu.
5. Bieżący monitoring realizacji zadań „Programu...” i okresowe raportowanie wyników władzom samorządowym oraz mieszkańcom - uczestnictwo w systemie elektronicznym.

6. Okresowa weryfikacja i aktualizacja Programu.

7. Inicjowanie i przygotowanie wspólnych przedsięwzięć dotyczących usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu na ten cel pozyskiwanych środków krajowych lub zagranicznych, z uwzględnieniem zasad zawartych w „Programie ....”.

Program zawiera również podstawowe informacje dotyczące właściwości azbestu, jego budowy oraz szkodliwego oddziaływania na ludzi oraz środowisko naturalne.

3. Charakterystyka azbestu i jego wpływ na zdrowie człowieka

3.1. Azbest i jego zastosowanie

Azbest to grupa wielu różnych minerałów, występujących w formie włóknistej. Nazwa „azbest” nie określa konkretnego minerału lecz dotyczy ogółu minerałów krzemianowych tworzących włókna. Należą tu azbesty właściwe: azbesty serpentynowe (chryzotyłowe) i amfibolowe (aktynolitowe, amiantowe, antofyllitowe, amozytowe, krokidolitowe – odmiana riebeckitu oraz magnesioriebeckitowe). Do minerałów azbestopodobnych należą: attapulgit, sepiolit, talk włóknisty, wollastonit, serpentyt włóknisty, antygoryt włóknisty oraz zeolity włókniste.

Generalnie przyjmuje się, że azbestami są włókniste odmiany minerałów występujące w przyrodzie w postaci wiązek włókien cechujących się nadzwyczajną wytrzymałością na rozciąganie, elastycznością i odpornością na działanie czynników chemicznych i fizycznych. W przyrodzie występuje około 150 minerałów o pokroju włóknistym, które w czasie procesu produkcyjnego mogą się rozdzielać na sprężyste włókna czyli fibryle.

Rys. 1 azbest

Rys. 2 włókna azbestu

Oprócz wyżej wymienionych należą tu jeszcze inne minerały krzemianowe – diopsyd, sillimanit, egiryn, lamprofyllit, astrofyllit i in.

W ostatnich latach do szkodliwych, biologicznie czynnych minerałów oddziaływujących na żywe tkanki (powodujących włóknienie płuc oraz rakotwórczych), zaliczono dodatkowo: goethyt, lepidokrokit, boehmit, brucyt, kaolinit, haloizyt, sepiolit, pałgorskit, erionit i kilka innych.

Techniczną klasyfikację azbestów oparto na długościach i średnicach wiązek włókien. W różnych klasyfikacjach średnice agregatów uznawanych za wiązki zmieniają się znacznie; zazwyczaj są one rzędu milimetrów. Długość wiązek wynosi od dziesiątych części milimetra do 100 mm. Azbesty poddawane obróbce mogą rozpadać się na mniejsze cząstki (tzw. fibryle). Stwierdzono, że wymiary pojedynczych włókien po rozdrobnieniu mogą się zmieniać w bardzo szerokim zakresie: od nanometrów (nm) i mikrometrów (μm) do milimetrów.

Azbest znany jest od kilku tysięcy lat. Szerokie jego zastosowanie nastąpiło w wyniku rewolucji przemysłowej w okresie ostatnich 100 lat. Stosowany był w produkcji około 3000 wyrobów przemysłowych, przede wszystkim do produkcji wyrobów budowlanych, szczególnie płyt dachowych i elewacyjnych, a także rur. Z uwagi na swoje zalety, jak odporność na wysokie temperatury, działanie mrozu, działanie kwasów, substancji żrących a także elastyczność itp. wykorzystywany był chętnie jako cenny surowiec również w Polsce.

3.2. Wpływ azbestu na zdrowie człowieka.

Szkodliwość azbestu i jego działanie chorobotwórcze rozpoczyna się w momencie wdychania włókien zawieszonych w powietrzu. Dopóki włókna nie są uwolnione do powietrza nie są groźne dla zdrowia człowieka. Okres utajony choroby nowotworowej wywołanej wdychaniem azbestu wynosi 15 – 20 lat. Od rodzaju wdychanych włókien zależy bezpośrednio jego toksyczność. Większe włókna zatrzymują się w większości w górnych drogach oddechowych, skąd są usuwane przez rzęski, zaś włókna bardzo drobne są usuwane przez system odpornościowy. Najbardziej niebezpieczne są włókna długie ($>5\mu\text{m}$), ale cienkie ($<3\mu\text{m}$), gdyż przenikają one do dolnych dróg oddechowych i wbijają się w płuca. Tam pozostają i w wyniku wieloletniego drażnienia komórek wywołują choroby. Trwałość oraz zdolność gromadzenia się w płucach włókien azbestowych ma wpływ na powstawanie ciężkich form chorób płuc oraz opłucnej i otrzewnej.

Najbardziej narażeni na choroby wywoływane pracą z azbestem są pracownicy stoczni, przemysłu chemicznego, tytoniowego, tekstylnego oraz zatrudnieni w kopalniach azbestu, budownictwie i przy produkcji materiałów ogniotrwałych. Zanieczyszczenie powodujące choroby zawodowe, spotykane w przemyśle i przy pracach z azbestem, to kilkaset tysięcy włókien w 1 m^3 powietrza.

Narażenie zawodowe na pył azbestowy może być przyczyną wielu chorób, w tym: pylicy azbestowej, raka płuc, międzybłoniaka opłucnej lub otrzewnej. Jest ono także przyczyną zmian opłucnej w postaci zgrubień lub zwapnień. Ryzyko wystąpienia tych schorzeń związane jest ściśle z dawką pyłu, rodzajem azbestu i jest ono różne dla różnych technologii przetwórstwa.

Oprócz występowania w wyrobach, azbest może być obecny w wodzie, napojach, pokarmach, skąd przenika do ludzkiego organizmu. Jak dotąd nie udowodniono jednak szkodliwości azbestu przenikającego do organizmu drogą pokarmową.

Źródła i czynniki mające największą szkodliwość to:

- niewłaściwe usuwanie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest,
- niewłaściwie składowane odpady azbestowe – dzikie wysypiska,
- użytkowanie wyrobów azbestowych,
- użytkowanie źródeł występujących wewnątrz pomieszczeń, m.in.: urządzeń grzewczych, wentylacyjnych, klimatyzacyjnych i izolacyjnych zawierających azbest.

4. Przepisy prawne dotyczące postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest i obowiązki z nich wynikające.

Wykaz obowiązujących w Polsce aktów prawnych dotyczących azbestu, zamieszczono w załączniku nr 1.

„Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” - przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 15 marca 2010 określa główne kierunki działania w okresie 22 lat, potrzebne środki na realizację "Programu...", a także podaje szacunkowe ilości wyrobów zawierających azbest w całym kraju wraz z planem eliminowania azbestu z gospodarki. Program zakłada wdrożenie składowania odpadów azbestowych na składowiskach

podziemnych, wprowadzenie nowych technologii uniecznawiania włókien azbestu oraz pozostawienie w ziemi - w dopuszczonych prawem przypadkach - wyrobów azbestowych wycofanych z użytkowania.

Od 1997 roku na terenie Polski obowiązuje zakaz produkcji, handlu oraz stosowania wyrobów zawierających azbest. Zakaz taki wprowadzono ustawą z 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 101, poz. 628). W następnych latach wprowadzono szereg kolejnych aktów prawnych (ustaw i rozporządzeń) regulujących kwestie związane z postępowaniem i usuwaniem wyrobów zawierających azbest (szczegółowy ich wykaz, jak wspomniano wyżej, zawiera załącznik nr 1 do niniejszego opracowania). Uzupełnieniem aktów prawnych w przedstawionym zakresie był „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 14 maja 2002 r. oraz lokalne programy usuwania azbestu realizowane przez gminy, powiaty i województwa.

Polskie prawodawstwo dopuszcza wykorzystywanie azbestu lub wyrobów zawierających azbest w użytkowanych budynkach, instalacjach lub urządzeniach nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2032 roku. W sposób szczegółowy określa również wymagania dotyczące postępowania z wyrobami i odpadami azbestowymi, obowiązki organów administracji, a także właścicieli i zarządców nieruchomości w tym zakresie oraz obowiązki wykonawców prac, polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Podstawowe obowiązki organów samorządowych, właścicieli i zarządców nieruchomości oraz przedsiębiorców prowadzących działalność, w wyniku której powstają odpady zawierające azbest, przedstawiono poniżej.

Obowiązki gminy :

- opracowanie, przyjęcie i aktualizacja planu gospodarki odpadami (z uwzględnieniem problematyki usuwania azbestu i wyrobów zawierającymi azbest),
- gromadzenie informacji przekazywanych przez osoby fizyczne (właścicieli i zarządców nieruchomości) o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania,
- przedkładanie marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, w tym azbestu,
- opiniowanie programów gospodarki odpadami niebezpiecznymi (w tym odpadami zawierającymi azbest),
- opiniowanie udzielania zezwoleń na transport odpadów niebezpiecznych (w tym azbestu).

Obowiązki właścicieli, zarządców lub użytkowników nieruchomości:

- kontrola wyrobów zawierających azbest znajdujących się w obiektach, urządzeniach budowlanych, urządzeniach przemysłowych lub innych miejscach zawierających azbest,
- sporządzenie i przedłożenie organowi nadzoru budowlanego oceny stanu i dokumentacji miejsca zawierającego azbest,
- usuwanie wyrobów zawierających azbest zakwalifikowanych zgodnie z oceną do wymiany na skutek nadmiernego zużycia wyrobu lub jego uszkodzenia,
- sporządzenie (corocznie) planu kontroli jakości powietrza, obejmującego pomiar stężenia azbestu dla każdego pomieszczenia w którym znajdują się instalacje lub urządzenia zawierające azbest lub wyroby zawierające azbest,
- przegląd i oznakowanie, w sposób przewidziany przez prawo, miejsc w których był lub jest wykorzystywany azbest, bądź wyroby zawierające azbest,

- sporządzenie inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury,
- sporządzenie i przedłożenie marszałkowi województwa (dot. przedsiębiorców) i wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta (dot. osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami) oraz coroczna aktualizacja informacji o :
  - * wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania,
  - * wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zastało zakończone,
  - * zgłoszenie właściwemu organowi architektoniczno-budowlanemu prac polegających na zabezpieczaniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest zgodnie z przepisami budowlanymi.

Obowiązki wykonawców prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest:

- 1) uzyskanie pozwolenia lub decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami niebezpiecznymi albo złożenie organowi informacji o wytwarzanych odpadach oraz o sposobie gospodarowania odpadami niebezpiecznymi (zależnie od ilości wytwarzanych odpadów),
- 2) przeszkolenie przez uprawnioną instytucję zatrudnianych pracowników i osób kierujących lub nadzorujących, w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu tych wyrobów oraz w zakresie przestrzegania procedur dotyczących bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
- 3) opracowanie przed rozpoczęciem prac szczegółowego planu prac usuwania wyrobów zawierających azbest, obejmującego w szczególności identyfikację azbestu w przewidzianych do usunięcia materiałach, na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy obiektu albo też na podstawie badań przeprowadzonych przez akredytowane laboratorium,
- 4) przedłożenie informacji o metodach wykonywania planowanych prac,
- 5) przestrzegania zakresu niezbędnych zabezpieczeń pracowników oraz środowiska przed narażeniem na szkodliwość emisji azbestu, w tym problematykę określoną przepisami dotyczącymi planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia,
- 6) ustalenie niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza,
- 7) posiadanie niezbędnego wyposażenia technicznego i socjalnego zapewniającego prowadzenie określonych planem prac oraz zabezpieczeń pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu,
- 8) zgłoszenie prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest z obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej, właściwemu organowi nadzoru budowlanego oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy,
- 9) zapewnienie warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania w sposób określony w § 8 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest,
- 10) złożenie właścicielowi, użytkownikowi wieczystemu lub zarządcy nieruchomości, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonania prac oraz oczyszczeniu terenu z pyłu azbestowego, z zachowaniem właściwych przepisów technicznych i sanitarnych.

Warunkiem koniecznym bezpiecznego dla ludzi i środowiska użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest jest rzetelnie sporządzona inwentaryzacja wyrobów

zawierających azbest i ocena ich stanu, określająca w zależności od rodzaju, stanu i sposobu zastosowania azbestu, stopień pilności wymiany wyrobów zawierających azbest.

W rozporządzeniach Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz z dnia 2 kwietnia 2004 w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest, założono wykonanie inwentaryzacji oraz dokonanie oceny stanu wyrobów zawierających azbest na 2004r. Od tego też roku właściciele i zarządcy obiektów zobligowani są do przekazywania marszałkowi województwa i wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystywania oraz informacji o wyrobach, których wykorzystanie zakończono.

Przepisy w sposób bezpośredni nie precyzują kto może być wykonawcą prac polegających na zabezpieczeniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, biorąc jednak pod uwagę obowiązki jakie postawiono przed wykonawcą, wnioskować należy, że tego typu prace powinna wykonywać wyspecjalizowana jednostka posiadająca stosowne zezwolenia oraz wyposażenie techniczne i socjalne zapewniające prowadzenie prac oraz odpowiednie zabezpieczenie pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu.

W przypadkach nieprzestrzegania, nałożonych na jednostki organizacyjne i osoby fizyczne obowiązków w zakresie bezpiecznego wykorzystania i usuwania wyrobów zawierających azbest oraz obowiązków sprawozdawczości w tym zakresie, mają zastosowanie zapisy tytułu VI ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Przewidują one w takich przypadkach odpowiedzialność karną, tj. kary aresztu, ograniczenia wolności lub grzywny orzekane na podstawie przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz odpowiedzialność administracyjną poprzez wstrzymanie prowadzonej przez podmiot korzystający ze środowiska lub osobę fizyczną działalności powodującej pogorszenie stanu środowiska w znacznych rozmiarach lub zagrażającej życiu lub zdrowiu ludzi.

Ponadto do odpowiedzialności za szkody spowodowane oddziaływaniem na środowisko, w tym również powstałe w wyniku postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, mają zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego.

5. Występowanie azbestu.

5.1. Występowanie azbestu w skali krajowej i wojewódzkiej.

Według danych przedstawionych w „Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”, przyjętym przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 15 marca 2010 roku na terenie naszego kraju znajduje się ogółem ok. 14,5 mln. ton wyrobów zawierających azbest. Szacuje się, że ok. 96% ogólnej ilości wyrobów zawierających azbest stanowią płyty azbestowo- cementowe. Ich produkcja została zakazana ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Zgodnie z cyt. ustawą w Polsce od 28 września 1998 r. została ostatecznie zakończona produkcja płyt azbestowo- cementowych, natomiast po 28 marca 1999 r. obowiązuje zakaz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest. Największa ilość wyrobów azbestowych w przeliczeniu na jedną osobę występuje na terenie województw mazowieckiego, lubelskiego, podlaskiego i świętokrzyskiego.

Zgodnie z „Programem usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa lubelskiego na lata 2009- 2032”, uchwalonym 8 grudnia 2008 roku, w województwie lubelskim znajduje się 811.541,550 Mg płyt azbestowo-cementowych w prywatnym majątku osób fizycznych. W powiecie chełmskim ziemskim znajduje się

47.852,41 Mg płyt azbestowo-cementowych, a średnia masa wyrobów na osobę wynosi 0,59 Mg.

5.2. Występowanie wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Chełm.

W 2006 roku została przeprowadzona inwentaryzacja dotycząca występowania wyrobów zawierających azbest w poszczególnych miejscowościach na terenie Gminy Chełm, baza ta jest systematycznie aktualizowana. Poniższa tabelka przedstawia ilość azbestu w poszczególnych miejscowościach gminy Chełm na dzień 31 marca 2010 roku, wg Wojewódzkiej Bazy Wyrobów i Odpadów Zawierających Azbest (WBDA) w części dotyczącej osób fizycznych.

Tabela 1 Występowanie azbestu na terenie gminy Chełm.

Lp.	Miejsce występowania wyrobu zawierającego azbest	Nazwa wyrobu zawierającego azbest	Jednostka miary	Ilość
1.	Antonin	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	25,990
2.	Deputycze Królewskie	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	99,776
3.	Deputycze Królewskie - Kolonia	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	198,570
4.	Henrysin	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	61,237
5.	Horodyszcze	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	325,111
6.	Horodyszcze - Kolonia	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	149,311
7.	Janów	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	221,442
8.	Józefin	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	143,872
9.	Koza - Gotówka	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	79,433
10.	Krzywice	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	40,546
11.	Krzywice - Kolonia	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	22,727
12.	Ludwinów	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	56,518
13.	Nowe Deputycze	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	204,716
14.	Nowiny	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	54,588
15.	Nowosiółki	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	140,248

16.	Nowosiółki - Kolonia	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	195,958
17.	Ochoża - Kolonia	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	224,565
18.	Okszów	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	234,076
19.	Okszów - Kolonia	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	175,007
20.	Parypse	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	174,633
21.	Podgórze	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	29,456
22.	Pokrówka	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	345,490
23.	Rożdżałów	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	244,006
24.	Rożdżałów - Kolonia	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	38,752
25.	Rudka	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	131,185
26.	Srebrzyszcze	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	250,650
27.	Stańków	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	46,090
28.	Stare Depułtycze	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	113,157
29.	Staw	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	325,759
30.	Stołpie	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	103,334
31.	Strupin Duży	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	206,830
32.	Strupin Łanowy	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	74,066
33.	Strupin Mały	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	108,892
34.	Tytusin	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	126,900
35.	Uher	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	163,002

36.	Weremowice	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	187,543
37.	Wojniaki	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	94,369
38.	Wólka Czulczycka	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	94,915
39.	Zagroda	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	189,329
40.	Zarzecze	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	97,645
41.	Zawadówka	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	108,273
42.	Żółtańce	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	140,646
43.	Żółtańce - Kolonia	plyty azbestowo – cementowe dla budownictwa	Mg	120,279
	RAZEM		Mg	6.142,918

Całość występującego na terenie Gminy Chełm azbestu to 6.157,565 Mg, z tego u osób prawnych 14,647 Mg, osób fizycznych 6.142,918Mg. Średnia masa wyrobów przypadająca ma osobę w gminie wynosi: 0,45 Mg zatem jest niższa od średniej w województwie. Powyższe wynika z realizacji dotychczasowego programu azbestowego na terenie gminy Chełm.

Występujące na terenie gminy Chełm wyroby zawierające azbest mogą zostać unieszkodliwione na trzech składowiskach odpadów, tj.:

a) Składowisko w Kraśniku

Składowisko w Kraśniku administrowane jest przez Przedsiębiorstwo Usług Wodno-Budowlanych "WOD- BUD" sp. z o. o., (adres: 23-200 Kraśnik, ul. Piłsudskiego 14, tel.: (81) 825 26 05, fax (81) 825 24 76, e-mail: wod.bud@neostrada.pl.)

Jest to składowisko odpadów komunalnych z wydzielonymi 2 kwaterami. Kwatera do składowania wyłącznie odpadów azbestowych została oddana do eksploatacji w 2005 roku. Składowisko wybudowane zostało jako specjalnie wykonane zagłębienie terenu ze ścianami bocznymi zabezpieczonymi przed osypywaniem się. Zagłębienie zostało ukształtowane w formie trójkąta z podziałem na 10 kwater wydzielonych ścianami działowymi z gruntu rodzimego.

b) Składowisko w Poniatowej Wsi

Składowisko w Poniatowej Wsi administrowane jest przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. (adres: 23-320 Poniatowa, ul. Młodzieżowa 4, tel.: (81) 743 68 60; 534 36 18, e-mail: opracowania@laos.com.pl). Jest to składowisko odpadów przemysłowych niebezpiecznych.

c) Kwatera w Srebrzyszczu

Od 2009 r. uruchomiono kwaterę do bezpiecznego składowania azbestu na terenie Składowiska Odpadów Komunalnych w Srebrzyszczu. Kwatera wydzielona na składowisku

administrowanym przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami w Chełmie, (adres: 22-100 Chełm ul. P. Skragi 11 tel. (82) 560 50 20, e-mail: pgo@pgo.chelm.pl na którym można unieszkodliwiać materiały izolacyjne zawierające azbest - 17 06 01 i 17 06 05. Spółka może przyjąć do składowania maksymalnie do 10 Mg dziennie.

6. Lokalizacja Programu - uwarunkowania ogólne

Całość zadania realizowana będzie na terenie Gminy Chełm.

Gmina Chełm położona jest w południowo- zachodniej części powiatu chełmskiego i we wschodniej części województwa lubelskiego, przy wschodniej granicy Polski z Ukrainą. Otacza wokół miasto Chełm.

Bezpośrednie sąsiedztwo z gminą tworzą:

- w części środkowej – miasto Chełm,
- od wschodu – gminy Ruda Huta i Dorohusk,
- od północy – gminy Sawin i Wierzbica,
- od zachodu – gminy Siedliszcze i Rejowiec Fabryczny,
- od południa – gminy: Kamień, Leśniowice i Siennica Różana.

Pod względem układu geologicznego gmina Chełm należy do:

- Prowincji Środkowo-Europejskiej
- Okręgu Polesia Wołyńskiego
- Podokręgu Dorohusko-Sawińskiego.

W układzie fizjograficznym, Gmina Chełm jest położona w dwóch mezoregionach:

- 1) Obniżenia Dubienki – północno-wschodnia część gminy,
- 2) Pagórów Chełmskich – zachodnia i południowa część gminy.

Krajobraz gminy ma charakter wyżynny, gdzie wzniesienia poprzedzielane są obniżeniami.

Region cechuje się niskim poziomem zurbanizowania, typowo rolniczym charakterem, niskim poziomem zamożności mieszkańców, brakiem przemysłu i niskim poziomem nasycenia usługami.

Gmina Chełm jest jedną z największych w województwie lubelskim. Teren gminy zajmuje powierzchnię 221,82 km², co stanowi 12,46 % powierzchni powiatu. Powierzchnia powiatu chełmskiego stanowi zaś 7,1 % powierzchni województwa lubelskiego i jest trzecią pod względem wielkości. Użytki rolne stanowią 67%, zaś użytki leśne – 20 % powierzchni gminy. Najlepszymi ziemiąmi jest ziemia klasy IIIa.

Na terenie gminy znajduje się 39 sołectw (43 miejscowości). Według stanu na 31 grudnia 2010 roku gminę zamieszkiwało 13.603 osób.

Obszary chronione w gminie stanowią 5.860 ha. Zgodnie z klasyfikacją ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody na terenie gminy Chełm licznie występują następujące formy ochrony:

Obszary specjalnej ochrony Natura 2000:

- Chełmskie Torfowiska Węglanowe (kod obszaru PLB 060002)
- Torfowiska Chełmskie (kod obszaru PLH 060023)
- Torfowisko Sobowice (kod obszaru PLH 060024)

- Stawska Góra (kod obszaru PLH 060018)
- oraz projektowany Nowosiółki - Julianów

Obszary chronione:

- Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu
- Chełmski Park Krajobrazowy

Rezerваты

- Bagno Serebryskie
- Brzeźno
- Sobowice
- Stawska Góra

oraz projektowane:

- Cichy Kąt
- Starodrzew Sosnowy
- Torfiarnia

Użytki ekologiczne:

Użytki ekologiczne o powierzchni 378.34 ha - Uchwała Rady Gminy Chełm Nr XIII/88/96 z dnia 22 marca 1996r. i Nr XVIII/99/96 z dnia 23 września 1996 r.

Pomniki przyrody:

1) Istniejące:

- Wzgórze widokowe – Dziewicza Góra (Kolonia Horodyszczce)
- Kasztanowiec Biały – Deputycze Stare obw 315cm
- Dąb szypułkowy – Deputycze Stare o obw 386cm
- Brzoza Brodawkowata – Ludwinów o obw289cm
- Lipa drobnolistna – Staw o obw, 591 cm
- Lipa drobnolistna – Staw o obw 462 cm
- 3 modrzewie europejskie – Stańków o obw. 228, 240 i242cm
- Źródło wraz z niszą źródliskową – Kolonia Nowosiółki
- Płat roślinności runa leśnego– Leśnictwo Góry (stanowisko groszku wschodniokarpackiego)

2) Projektowane (9):

- dęby szypułkowe w pobliżu leśniczówki Czułczyce
- lipa drobnolistna – Wólka Czułczycka (Wołówka)
- płaty roślinności runa leśnego w Leśnictwie Góry
- zlewnia górnej Janówki
- zespół źródliskowych torfowisk - Rudka
- lipa drobnolistna – Podgórze
- lipa drobnolistna – Zagroda
- zespół torfowisk kopałowych - Krzywice

7. Harmonogram realizacji „Programu usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Chełm na lata 2011 -2032.

Usuwanie azbestu z terenu Gminy Chełm będzie procesem długotrwałym. Zakłada się, że realizacja tego procesu potrwa około 20 lat. Bardzo ważne jest, aby cały proces był dokładnie zaplanowany oraz przeprowadzony ze szczególnym zachowaniem zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

Poniżej przedstawiono zadania do realizacji związane z likwidacją wyrobów zawierających azbest z obszaru Gminy Chełm wraz z harmonogramem ich realizacji

Tabela 2 Harmonogram rzeczowy i finansowy zadania

Lp.	Nazwa zadania	Odpowiedzialny	Przewidywane wydatki (zł)	Źródła finansowania	Termin realizacji
1.	Przygotowanie rzetelnej bazy danych o wyrobach zawierających azbest	Urząd Gminy Chełm	w ramach zadań własnych	środki budżetowe	2011-2032
2	Aktualizacja i zatwierdzenie „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Gminy Chełm	Urząd Gminy Chełm	w ramach zadań własnych	środki budżetowe	2011-2032
3.	Aktualizacja regulaminu w sprawie udzielania dofinansowania do prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Chełm	Urząd Gminy Chełm	w ramach zadań własnych	środki budżetowe	2011-2032
4.	Działalności informacyjno – ekologiczna skierowana do właścicieli budynków i budowli zawierających azbest.	Urząd Gminy Chełm	ok.3.000 zł rocznie	środki budżetowe, fundusze europejskie, ekologiczne, WFOŚiGW, NFOŚiGW	2011-2032
5.	Szkolenia dla pracowników w zakresie pozyskiwania środków na usuwanie wyrobów zawierających azbest, itp	Urząd Gminy Chełm	ok.2.000 zł rocznie	środki budżetowe, fundusze europejskie, ekologiczne, WFOŚiGW, NFOŚiGW	2011-2032
6.	Pomoc w poszukiwaniu źródeł finansowania właścicielom budynków i budowli na wymianę pokryć dachowych z azbestu.	Urząd Gminy Chełm	w ramach zadań własnych	środki budżetowe, fundusze europejskie, ekologiczne, WFOŚiGW, NFOŚiGW, inne środki zagraniczne	2011-2032

7.	Coroczna aktualizacja bazy danych o obiektach zawierających azbest oraz o ilości i miejscu zlikwidowania wyrobów azbestowych	Urząd Gminy Chełm	w ramach zadań własnych	środki budżetowe, fundusze europejskie, ekologiczne, WFOŚiGW, NFOŚiGW, inne środki zagraniczne	2011-2032
8.	Przeprowadzanie przetargów na realizację prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest	Urząd Gminy Chełm	w ramach zadań własnych	środki budżetowe	2011-2032
9.	Usunięcie 25% aktualnej ilości wyrobów zawierających azbest i ich utylizacja	Właściciele obiektów	2.019.484,30	Środki własne, środki budżetowe, fundusze europejskie, ekologiczne, WFOŚiGW, NFOŚiGW, inne środki zagraniczne	2011-2016
10.	Usunięcie 35% aktualnej ilości wyrobów zawierających azbest i ich utylizacja	Właściciele obiektów	2.827.278	Środki własne, środki budżetowe, fundusze europejskie, ekologiczne, WFOŚiGW, NFOŚiGW, inne środki zagraniczne	2017-2022
11.	Usunięcie 40% aktualnej ilości wyrobów zawierających azbest i ich utylizacja	Właściciele obiektów	3.231.174,86	Środki własne, środki budżetowe, fundusze europejskie, ekologiczne, WFOŚiGW, NFOŚiGW, inne środki zagraniczne	2023-2032

8. Finansowe aspekty realizacji programu

8.1. Możliwości finansowania programu.

Potencjalne źródła dofinansowania prac związanych z usuwaniem i unieszkodliwianiem odpadów zawierających azbest z obiektów budowlanych:

1. budżet gminy,
2. fundusze ekologiczne,

3. budżet państwa,
4. środki unijne,
5. środki własne osób fizycznych i osób prawnych,
6. środki poza unijne.

Środki z budżetu państwa

Planowane wydatki z budżetu państwa w wysokości 53,2 mln zł w okresie 24 lat ograniczone zostały do czterech zadań:

1. Wydatki na działalność edukacyjno-informacyjną w mediach dotyczącą bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest oraz sposobów ich usuwania, a także informacji o szkodliwości azbestu i sposobów chronienia przed narażeniem na jego emisję - łącznie 12 800 000,00 zł.
2. Wydatki na opracowanie (lub udział) terenowych planów ochrony przed szkodliwością azbestu i programów usuwania wyrobów zawierających azbest, a także szkolenia pracowników administracji publicznej (szczebla centralnego i wojewódzkiego) w zakresie szczegółowych przepisów i procedur dotyczących azbestu - łącznie 29 900 000,00 zł, w tym:
  - wsparcie prac przygotowawczych,
  - wsparcie planów usuwania azbestu,
  - wsparcie szkoleń lokalnych.
3. Monitoring realizacji Programu.
4. Wydatki na opracowanie programów zdrowotnych i oceny narażenia i ochrony zdrowia.

Środki z funduszy ochrony środowiska

Środki te powstają z opłat za korzystanie ze środowiska, ponoszonych zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Opłaty te stanowią dochód narodowego, wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Jedną z możliwości wydatkowania tych środków jest ich przeznaczenie na pokrycie kosztów realizacji przedsięwzięć związanych z usuwaniem azbestu z terytorium kraju, w tym na budowę składowisk odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Środki z Unii Europejskiej

Inicjatywy samorządów oraz instytucji publicznych w zakresie gospodarki odpadami, w tym odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest, mogą być realizowane przy współudziale następujących środków:

1. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 - pomoc przyznaje się między innymi na usuwanie odpadów niebezpiecznych w ramach działań związanych z: modernizacją gospodarstw rolnych, tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw oraz różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej.
2. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko Priorytet II - Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi, Działanie 2.1.: Kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi ze szczególnym uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych.

Środki poza unijne

Szwajcarsko-Polski Program Współpracy.

Banki

1. Bank Ochrony Środowiska oferuje we współpracy z WFOŚiGW preferencyjne kredyty na inwestycje polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest w ramach linii kredytowej nr 4 dla wspólnot mieszkaniowych i osób fizycznych.

2. BGŻ we współpracy z ARiMR preferencyjne kredyty w ramach linii o symbolu nIP m.in. na koszty rozbiórki i unieszkodliwienia materiałów szkodliwych, w tym wyrobów azbestowych, pod warunkiem realizowania inwestycji polegającej na budowie, przebudowie lub remoncie obiektów służących do prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych lub działach specjalnych produkcji rolnej. Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o kredyt preferencyjny są osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej.

8.2. Określenie potrzeb związanych z realizacją „Programu ...” w Gminie Chełm.

W programie założono, że usuwanie wyrobów zawierających azbest w latach 2011–2032 będzie się odbywać przy wsparciu finansowym Gminy. Wsparcie dotyczyć będzie dofinansowania kosztów demontażu, zapakowania, transportu i unieszkodliwienia wyrobów.

Dla oszacowania prawdopodobnych kosztów przedsięwzięcia, przyjęto średni koszt demontażu, transportu i utylizacji 1 Mg pokryć dachowych zawierających azbest, który wg „Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa lubelskiego na lata 2009-2032”, wynosi 1.315 zł.

Na terenie gminy Chełm zinwentaryzowano 6.142,918 Mg wyrobów azbestowych, wobec czego na realizację programu niezbędne jest zabezpieczenie środków w kwocie 8.077.937,17 zł, wg wyliczenia:

$$6.142,918 \text{ Mg} \times 1.315 \text{ zł za 1 Mg} = 8.077.937,17 \text{ zł}$$

Zakładając, że realizacja programu potrwa 22 lata, w trzech okresach, to wydatki będą kształtowały się następująco:

- a) I okres 2011- 2016 – przy założeniu, że redukcja wyniesie 25% ogólnej masy azbestu i przyjęciu średniorocznego kosztu w tym okresie:

$$8.077.937,17 \text{ zł} \times 25 \% = 2.019.484,30 \text{ zł} : 6 \text{ lat} = \mathbf{336\ 580,71 \text{ zł rocznie}}$$

- b) II okres 2017- 2022- przy założeniu 35% redukcji ogólnej masy azbestu i przyjęciu średniorocznego kosztu w tym okresie:

$$8.077.937,17 \text{ zł} \times 35 \% = 2.827.278,00 \text{ zł} : 6 \text{ lat} = \mathbf{471\ 213,00 \text{ zł rocznie}}$$

- c) III okres 2023- 2032- redukcja 40 % ogólnej masy azbestu i średnioroczny koszt:

$$8.077.937,17 \text{ zł} \times 40 \% = 3.231.174,86 \text{ zł} : 10 \text{ lat} = \mathbf{323.117,49 \text{ zł rocznie.}}$$

8.3. Kontynuacja projektu udzielania pomocy finansowej mieszkańcom w zakresie usuwania odpadów zawierających azbest

Urząd Gminy Chełm prowadzi od 2008 roku dofinansowanie prac związanych z usunięciem i unieszkodliwianiem odpadów zawierających azbest z obiektów budowlanych ze środków budżetu gminy przy współudziale środków zewnętrznych, tj. środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Efekty działań Gminy w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych oraz materiałów azbestowych niebezpiecznych dla ludzi i środowiska zdemontowanych w latach wcześniejszych prezentuje tabela 3.

Tabela 3. Efekty usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych oraz materiałów azbestowych zdemontowanych w latach wcześniejszych z terenu Gminy Chełm w latach 2008- 2010.

L.p.	Rok realizacji	Demontaż wyrobów zawierających azbest		Wywóz wyrobów zawierających azbest, zdemontowanych w latach wcześniejszych Mg	Utylizacja razem Mg
		Liczba obiektów szt.	Masa odpadów Mg		
1.	2008	25	53,92	178,74	232,66
2.	2009	60	129,98	89,99	219,97
3.	2010	43	112,805	40,00	152,805
Łącznie		128	296,705	308,73	605,435

Od roku 2011 planowana jest również możliwość wykorzystania środków pozyskanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego ze Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy.

Wytyczne dotyczące zasad finansowania określone będą w "Regulaminie udzielania dofinansowania do prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości położonych na obszarze Gminy Chełm" zatwierdzonym przez Wójta Gminy z zachowaniem następujących założeń:

1. Wsparcie powinno być przeznaczone na dofinansowanie usługi polegającej na bezpiecznym usuwaniu wyrobów zawierających azbest. Kosztami kwalifikowanymi dofinansowywanej usługi bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest są koszty:

- demontażu wyrobów zawierających azbest,
- transportu odpadów zawierających azbest,
- złożenia odpadów zawierających azbest na właściwym składowisku lub unieszkodliwienia ich w urządzeniach przewoźnych według nowych technologii.

2. Wielkość wsparcia zostanie określona jako stała kwota odniesiona do jednostki fizycznej usuwanego odpadu (np. m², Mg unieszkodliwionego azbestu). Beneficjentami wsparcia są przedsiębiorcy spełniający wymagania prawa, prowadzący działalność w zakresie bezpiecznego usuwania azbestu.

3. Przedsiębiorcy beneficjenci wybierani są w przetargach organizowanych przez Urząd Gminy Chełm.

4. Wsparcie zostanie udzielone po potwierdzeniu przez przedsiębiorcę faktu złożenia odpadów zawierających azbest na składowisku odpadów lub unicestwienia włókien azbestu według nowoczesnych technologii w urządzeniach przewoźnych oraz oczyszczenia terenu, na którym był prowadzony demontaż wyrobów zawierających azbest.

9. Zarządzanie i monitorowanie „Programu...”

Nad wprowadzeniem i realizacją Programu, według wcześniej przedstawionego harmonogramu, na terenie gminy będzie czuwać Wójt Gminy Chełm poprzez Referat Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Obrony Cywilnej. Działania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest będą stanowiły element dotychczasowej działalności tego Referatu.

Według informacji zawartych w „Programie usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa lubelskiego” dla każdej z gmin został przygotowany program komputerowy do gromadzenia danych dotyczących ilości wyrobów zawierających azbest. Program jest wykorzystywany przez Gminę Chełm w monitoringu usuwania odpadów

azbestowych (WBDA). Program jest również pomocny przy zarządzaniu lokalnymi programami usuwania wyrobów szkodliwych, a także służy do gromadzenia danych w Centrum Zarządzania Gospodarką Odpadami w Urzędzie Marszałkowskim.

Referat odpowiedzialny za koordynację zadania będzie zamieszczał na stronie internetowej Urzędu Gminy aktualne informacje na temat wdrażania Programu oraz informacje dla uczestników Projektu. Ponadto na stronie Urzędu znajdują się podstawowe informacje dotyczące azbestu, w tym jego zastosowania, szkodliwości oraz zasad postępowania w trakcie usuwania i unieszkodliwiania.

Referat Rolnictwa, Ochrony Środowiska i Obrony Cywilnej Urzędu Gminy Chelmu jest odpowiedzialny za:

- współpracę z lokalnymi mediami celem rozpowszechnienia informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby z azbestem,
- przygotowanie wykazów obiektów zawierających azbest oraz rejonów występującego narażenia na ekspozycję azbestu,
- sporządzanie corocznych raportów z realizacji Programu.

10. Podsumowanie

Pomimo wcześniejszego wprowadzenia zakazu stosowania azbestu w nowych budynkach i technologiach jest on nadal elementem struktury wielu obiektów jako materiał wbudowany w takim stanie będzie występował jeszcze przez kilkadziesiąt lat. Należy pamiętać, że sama obecność w budynku materiałów zawierających azbest nie jest szkodliwa. Niebezpieczeństwo pojawia się dopiero w wyniku nieprawidłowego obchodzenia się z tymi elementami, na skutek czego mogą one stać się niebezpieczne będąc źródłem emisji włókien azbestowych do powietrza.

Bardzo ważne jest tu przestrzeżenie przez właścicieli i zarządców obiektów budowlanych obowiązku prowadzenia okresowych kontroli i oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie właściwym jednostkom danych o ilości, stanie i miejscu występowania azbestu. Umożliwi to uzyskanie pełnej wiedzy na ten temat i podejmowanie przez jednostki samorządowe skutecznych działań mających na celu pomoc właścicielom obiektów w usuwaniu i unieszkodliwianiu azbestu. Istotna jest również świadomość przedsiębiorców wykonujących prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest. Wykonywanie tych prac wyłącznie przez wyspecjalizowane i uprawnione w tym zakresie firmy pozwoli na wyeliminowanie zagrożeń wynikających z nieprawidłowego ich prowadzenia. Z tego względu jednym z głównych celów niniejszego programu jest przybliżenie jak najszerszym kręgom społeczeństwa problematyki bezpiecznej eksploatacji i usuwania wyrobów zawierających azbest.

Zaproponowana przez Gminę forma dofinansowania dla właścicieli obiektów z wyrobami zawierającymi azbest stawia jako najważniejszy warunek udzielenia pomocy finansowej konieczność spełnienia wymogów formalnych, dotyczących szczegółowych informacji o tych wyrobach oraz zgodnego z prawem prowadzenia prac przy usuwaniu azbestu.

Upowszechnienie programu będzie skutkowało podnoszeniem świadomości społeczności lokalnej w zakresie zagrożeń związanych z eksploatacją i usuwaniem azbestu.

Przewidujemy, że w następnych latach gmina będzie otrzymywać coraz więcej zgłoszeń o miejscach występowania azbestu, co przyczyni się do lepszej wiedzy na temat ilości azbestu. Pozwoli to również na lepsze poznanie potrzeb w tym zakresie i precyzyjne planowanie i zabezpieczenie środków niezbędnych do wydania na ten cel, a w konsekwencji stopniowego eliminowania wyrobów azbestowych z naszego otoczenia, co jest najważniejszym celem Programu.

Załącznik Nr 1

WYKAZ PODSTAWOWYCH AKTÓW PRAWNYCH

Ustawy:

1. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20, z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2007 r. Nr 39, poz. 251, z późn. zm.).
5. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085, z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 11, poz. 84, z późn. zm.).
7. Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671, z późn. zm.).

Rozporządzenia:

1. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 września 2003 r. w sprawie kryteriów i sposobu klasyfikacji substancji i preparatów chemicznych (Dz. U. Nr 171, poz. 1666, z późn. zm.).
2. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. Nr 280, poz. 2771, z późn. zm.).
3. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji (Dz. U. Nr 183, poz. 1896).
4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 sierpnia 2004 r. w sprawie leczenia uzdrowiskowego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 185, poz. 1920, z późn. zm.).
5. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. Nr 13, poz. 109).
6. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 73, poz. 645, z późn. zm.).
7. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 września 2005 r. w sprawie wykazu substancji niebezpiecznych wraz z ich klasyfikacją i oznakowaniem (Dz. U. Nr 201, poz. 1674).

8. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 217, poz. 1833, z późn. zm.).
9. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz. U. Nr 191, poz. 1595).
10. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876 oraz z 2008 r. Nr 200, poz. 1235).
11. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649).
12. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. Nr 216, poz. 1824).
13. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).
14. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. Nr 30, poz. 213).
15. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 maja 2007 r. w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych (Dz. U. Nr 101, poz. 686).
16. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. Nr 122, poz. 1055).
17. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. Nr 124, poz. 1033).
18. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2003 r. Nr 1, poz. 12).
19. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu, czasu, sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów (Dz. U. Nr 220, poz. 1858).
20. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów (Dz. U. Nr 61, poz. 549 oraz z 2009 r. Nr 39, poz. 320).
21. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 czerwca 2005 r. w sprawie podziemnych składowisk odpadów (Dz. U. Nr 110, poz. 935).

22. Oświadczenie Rządowe z dnia 23 marca 2007 r. w sprawie wejścia w życie zmian do załączników A i B Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r. (Dz. U. Nr 99, poz. 667).

23. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 czerwca 2002 r. w sprawie dziennika budowy, montażu i rozbiórki, tablicy informacyjnej oraz ogłoszenia zawierającego dane dotyczące bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 108, poz. 953, z późn. zm.).

24. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych do transportu odpadów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 236, poz. 1986).

25. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 237, poz. 2011, z późn. zm.).

26. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 120, poz. 1126).

27. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 września 2005 r. w sprawie kursów doszkalających dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne (Dz. U. Nr 187, poz. 1571).

Powyższe ustawy, rozporządzenia i Program dostępne są na stronach internetowych odpowiednich ministerstw oraz na stronie <http://isip.sejm.gov.pl/index.html>.

Akty prawne Unii Europejskiej dotyczące azbestu

1. Dyrektywa Rady 67/548/EWG z dnia 27 czerwca 1967 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do klasyfikacji, pakowania i etykietowania substancji niebezpiecznych (Dz.Urz. WE L 196 z 16.08.1967, str. 1; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 1, str. 27).

2. Dyrektywa Rady 76/769/EWG z dnia 27 lipca 1976 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (Dz.Urz. WE L 262 z 27.09.1976, str. 201, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 3, str. 317);

Zmieniające dyrektywę Rady 76/769:

- Dyrektywa Komisji 1999/77/WE z dnia 26 lipca 1999 r. dostosowująca po raz szósty do postępu technicznego załącznik I do dyrektywy Rady 76/769/EWG w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu o stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (azbest) (Dz. Urz. WE L 207 z 6.08.1999, s. 18, Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 24, str. 193),

- Dyrektywa Rady 83/478/EWG z dnia 19 września 1983 r. zmieniająca po raz piąty dyrektywę 76/769/EWG w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych(azbest) (Dz. Urz. WE L 263 z 24.09.1983, str. 33; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 7, str. 118),

- Dyrektywa Rady 85/610/EWG z dnia 20 grudnia 1985 r. zmieniająca po raz siódmy (azbest) dyrektywę 76/769/EWG w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (Dz.Urz. WE L 375 z 31.12.1985, str. 1; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 8, str. 86),

- Dyrektywa Komisji 91/659/EWG z dnia 3 grudnia 1991 r. dostosowująca do postępu załącznik I do dyrektywy Rady 76/769/EWG w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (azbest) (Dz. Urz. WE L 363 z 31.12.1991, str. 36; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 11, str. 13).

3. Dyrektywa Rady 83/477/EWG z dnia 19 września 1983 r. w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (druga dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 8 dyrektywy 80/1107/EWG) (Dz. Urz. WE 263 z 29.09.1983, str. 25, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 1, str. 264);

Zmieniające dyrektywę Rady 83/477:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/18/WE z dnia 27 marca 2003 r. zmieniająca dyrektywę Rady 83/477/EWG w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (Dz. Urz. WE L 97, z 15.04.2003, str. 48; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 4, str. 312), - Dyrektywa Rady 91/382/EWG z dnia 25 czerwca 1991 r. zmieniająca dyrektywę 83/477/EWG w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (druga dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 8 dyrektywy 80/1107/EWG) (Dz.Urz. WE 206 z 29.07.1991, str. 16; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 1, str. 415),

» Dyrektywa Rady 98/24/WE z dnia 7 kwietnia 1998 r. w sprawie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie czynników chemicznych przy pracy (czternasta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG) (Dz.Urz. WE L 131 z 5.05.1998, str. 11, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 3, str. 279).

4. Dyrektywa Rady 87/217/EWG z dnia 19 marca 1987 r. w sprawie ograniczenia zanieczyszczenia środowiska azbestem i zapobiegania temu zanieczyszczeniu (Dz.Urz. WE L 85 z 28.03.1987, str. 40, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 8, str. 269).

5. Dyrektywa Rady 89/391/EWG z dnia 12 czerwca 1989 r. w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy (Dz.Urz. WE L 183 z 29.06.1989, str. 1, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 1, str. 349).

6. Dyrektywa Rady 94/33/WE z dnia 22 czerwca 1994 r. w sprawie ochrony pracy osób młodych (Dz.Urz. WE L 216 z 20.08.1994, str.12, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 2, str. 213).

7. Dyrektywa 2004/37/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniem dotyczącym narażenia na działanie czynników rakotwórczych lub mutagennych podczas pracy (szósta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu

art. 16 ust. 1 dyrektywy Rady 89/391/EWG) (Dz.Urz. WE L 158 z 30.04.2004, str. 50; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 5, str. 35).

8. Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów (Dz.Urz. WE L 182 z 16.07.1999, str. 1, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 4, str. 228).

9. Decyzja Rady 2003/33/WE z dnia 19 grudnia 2002 r. ustanawiająca kryteria i procedury przyjęcia odpadów na składowiska, na podstawie art. 16 i załącznika II do dyrektywy 1999/31/WE (Dz.Urz. WE L 11 z 16.01.2003, str. 27, Dz.Urz. WE L 218 z 23.08.2007, str. 25; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 7, str. 314).

Powyższe dyrektywy i decyzje dostępne są na stronie <http://eur-lex.europa.eu/pl/index.htm>.